

CHRONIQUES STRASBOURGEOISES

November 2025 – Januari 2026

Lucas Dikker & Ayla Yayla *

Samenvatting | Wie aan Straatsburg en de mensenrechten denkt, denkt aan de jurisprudentie van het EHRM. Er gebeurt echter meer mensenrechtelijks in Straatsburg. In deze kroniek wordt verslag gedaan van activiteiten, beslissingen, aanbevelingen en standpunten van alle andere organen die zich binnen het raamwerk van de Raad van Europa bezighouden met mensenrechtenkwesties.

DOI | 10.54195/NTM.26389

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0

Introductie

In deze editie van de *Chroniques Strasbourgeoises* is er onder meer aandacht voor de ministeriële conferentie over het EVRM en migratie die op 10 december 2025 plaatsvond, de voortdurende schrijnende situatie in Gaza, het conflict tussen Oekraïne en Rusland en vrouwenrechten. Er is met name zorgwekkend nieuws. We trappen daarom af met een aantal positieve gebeurtenissen. Zo won de Europese Commissie voor Democratie door Recht, informeel bekend als de Commissie van Venetië, op 8 september 2025 de De Sanctis prijs voor mensenrechten. De Commissie van Venetië is een raadgevend orgaan met betrekking tot constitutionele vraagstukken. De Commissie kreeg de De Sanctis prijs voor, zo leest het juryrapport, 'haar bijdrage aan het beschermen van de democratie ... in een tijd waarin sympathie groeit voor systemen die de verworvenheden van de liberale democratie beperken'.¹

De Europese dag voor talen vond op 26 september 2025 voor de 25ste keer plaats. Op die dag wordt de linguïstische en culturele diversiteit van Europa gevierd. Voor Alain Berset, de secretaris-generaal van de Raad van Europa, herinnerde de feestelijke dag aan het belang van het leren van talen voor democratische participatie, inclusie en onderling begrip.² Ook werd in september voor de dertiende keer de Václav Havel prijs uitgereikt.³ De prijs wordt toegekend aan iemand die zich buitengewoon voor mensenrechten heeft ingezet. Dit keer kreeg de Oekraïense journalist Maksym Butkevych de prijs toegekend. Butkevych is journalist van beroep, en is onder meer mede-oprichter van Zmina, een Oekraïens mensenrechtencentrum. Butkevych was

■ Mr. L.P. Dikkers is junior docent en promovendus bij de Radboud Universiteit. Mr. A. Yayla is docent publiekrecht bij de Hogeschool Leiden.

1 'Venice Commission receives the De Sanctis Prize for Human Rights', 15 september 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/venice-commission-receives-the-de-sanctis-prize-for-human-rights>.

2 'The European Day of Languages: celebrating 25 years of motivating Europe to learn languages', 25 september 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-european-day-of-languages-celebrating-25-years-of-motivating-europe-to-learn-languages> en Raad van Europa, 'A quarter of a century in, the European Day of Languages has become a unique tradition', 25 september 2025 beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/a-quarter-of-a-century-in-the-european-day-of-languages-has-become-a-unique-tradition>.

3 '2025 Václav Havel Prize awarded to Ukrainian journalist and human rights defender Maksym Butkevych', 29 september 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/2025-vaclav-havel-prize-awarded-to-ukrainian-journalist-and-human-rights-defender-maksym-butkevych-1>.

zijn hele leven pacifist, maar trad na de Russische inval in Oekraïne tot het Oekraïense leger toe. Hij werd door Rusland gevangengenomen en kwam na twee jaar vrij bij een uitruil van gevangenen. Bij de prijsuitreiking memoreerde de voorzitter van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE), Theodoro Rousopoulos, dat de andere genomineerden voor de prijs niet geheel toevallig ook journalist van beroep zijn. ‘Zonder recht op vrijheid van meningsuiting en een vrije, onafhankelijke pers, is er geen echte democratie’, concludeerde hij.

Ministeriële conferentie over het EVRM en migratie

In 2025 is de discussie over het EVRM en migratie sterk geïntensifieerd. We informeerden u in eerdere edities al over de door de regeringsleiders van negen lidstaten van de Raad van Europa ondertekende brief aangaande dit onderwerp.⁴ Die brief, gepubliceerd op 22 mei 2025, uitte kritiek op het EVRM en de interpretatie die daaraan wordt gegeven door het EHRM, met name wat betreft migratie. Volgens de brief werpt het EVRM onwenselijke obstakels op bij het voeren van strenger migratiebeleid. Tegen deze achtergrond werd er op 10 december 2025 – ironisch genoeg op internationale mensenrechtendag – een ‘informele ministeriële conferentie’ over dit thema georganiseerd.⁵ Hiermee wordt de politieke discussie over migratie en het EVRM binnen het institutionele raamwerk van de Raad van Europa getild.

Op de conferentie werd door 27 staten, waaronder Nederland, naast de conclusies een apart *joint statement* uitgebracht.⁶ Het statement benoemt dat de regeringen van de betrokken lidstaten de plicht hebben om de mensenrechten van hun bevolking te beschermen, maar dat die rechten onder druk staan door ‘mensen die misbruik van onze gastvrijheid maken door zich schuldig te maken aan ernstige misdrijven, mensenhandel’, en ‘het instrumentaliseren van migranten’. Die uitdagingen, zo stelt het statement, waren tijdens het opstellen van het EVRM niet te voorzien, of zijn inmiddels geïntensifieerd. Het statement is daarmee te zien als voortzetting van de in mei gepubliceerde open brief. Meer specifiek hekelt het statement de obstakels die het EVRM opwerpt bij het uitzetten van migranten die veroordeeld zijn voor ernstige misdrijven. Ook roept het statement op om de reikwijdte van artikel 3 EVRM – over onmenselijke en vernederende behandeling – te beperken tot de ernstigste gevallen zodat lidstaten niet beperkt worden bij het uitzetten van migranten die voor ernstige misdrijven zijn veroordeeld. Verder benoemt het statement dat, zolang mensenrechten gewaarborgd worden, het EVRM geen belemmeringen zou moeten opwerpen voor migratiedeals met niet-lidstaten.⁷

4 Zie de Chroniques Strasbourgeoises in NTM 50-3 2025 en NTM 50-4 2025; de brief is beschikbaar via https://rivista.eurojus.it/una-lettera-aperta-per-chiudere-le-porte-la-pressione-governativa-sulla-corte-europea-dei-diritti-umani-per-una-riforma-della-giurisprudenza-in-materia-di-migrazione-e-cont/?utm_source=chatgpt.com&generate_pdf=10206.

5 ‘Council of Europe ministers to discuss migration and the European Convention on Human Rights’, 10 december 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-ministers-to-discuss-migration-and-the-european-convention-on-human-rights-1>.

6 ‘Joint Statement delivered to the Conference of Ministers of Justice of the Council of Europe, 10 december 2025’, beschikbaar via https://um.fi/statements/-/asset_publisher/6zHpMjnolHgl/content/joint-statement-delivered-to-the-conference-of-ministers-of-justice-of-the-council-of-europe-10-december-2025-1/35732

7 Voor een uitgebreide bespreking, zie Andrew Forde en Alice Donald, ‘Countdown to Chişinău: The Risk of Politicising the ECHR over Migration’, EJIL:Talk, 19 december 2025, beschikbaar via <https://www.ejiltalk.org/countdown-to-chisinau-the-risk-of-politicising-the-echr-over-migration/>.

De conclusies die uiteindelijk door de 46 lidstaten van de Raad van Europa werden aangenomen waren diplomatieker geformuleerd dan het statement van de 27 staten.⁸ Bovendien waren ze minder concreet. Niettemin worden in deze conclusies ook (irreguliere) migratie en de beweerdelijke gevolgen daarvan geproblematiseerd. De conclusies roepen verder het Comité van Ministers op om een politieke verklaring over deze thematiek voor te bereiden, maar laten grotendeels onbesproken wat er in zo'n verklaring zou moeten staan.⁹ Het *Steering Committee for Human Rights* (CDDH) publiceerde op 6 januari 2026 een document van zo'n twintig pagina's voor met 'potentiële basiselementen' voor de politieke verklaring.¹⁰ Het CDDH stelt onder meer voor om in zo'n verklaring de 'serieuze en complexe uitdagingen' van irreguliere migratie te benoemen, en om een paragraaf op te nemen waarin de terughoudendheid van het EHRM bij het vaststellen van een schending van artikel 3 EVRM bij het uitzetten van een persoon wordt verwelkomd.¹¹

Op deze ontwikkelingen werd in verschillende blogs kritisch gereageerd.¹² Hoewel het statement en de conclusies in algemene bewoordingen stellen het EVRM en het EHRM te willen respecteren, lijkt het tegendeel het geval te zijn. Riemer en Acconciamezza beargumenteren bijvoorbeeld dat de ontwikkelingen sinds de brief van negen lidstaten van de Raad van Europa in mei 2025 op gecalculeerde wijze de druk op het EHRM opvoeren, met als doel migratie te *framen* als veiligheidsprobleem in plaats van een onderwerp dat betrekking heeft op mensenrechten.¹³ Forde en Donald schrijven dat het door 27 staten ondertekende statement veel terrein prijsgeeft aan radicaal-rechtse partijen door het EVRM als fundamenteel obstakel voor strengere grenscontroles te typeren. Volgens de auteurs wordt op die manier permanente schade aan het EVRM toegebracht.¹⁴ In volgende edities houden we u op de hoogte van de ontwikkelingen hieromtrent.

8 'Informal Ministerial Conference, 10 december 2025, Conclusions', beschikbaar via <https://rm.coe.int/informal-ministerial-conference-10-december-2025-conclusions/488029b843>.

9 Zie hierover ook de bespreking in L. Glas, 'An Exceptional Ministerial Conference on the ECHR and 'Migration Challenges'', ECHR Blog, 11 december 2025, beschikbaar via <https://www.echrblog.com/2025/12/an-exceptional-ministerial-conference.html>.

10 Steering Committee for Human Rights, 'Possible Issues for Inclusion in a Political Declaration', 6 januari 2026, beschikbaar via <https://rm.coe.int/steering-committee-for-human-rights-cddh-possible-issues-for-inclusion/48802a16c7>.

11 Zie voor een uitgebreidere bespreking C. Heri, 'CDDH Publishes Elements for the Chişinău Declaration on Migration', ECHR Blog 9 januari 2026, beschikbaar via <https://www.echrblog.com/2026/01/cddh-publishes-elements-for-chisinau.html>.

12 Zie de hierboven aangehaalde blogs. Zie verder o.a. J. Krommendijk en L. Sophie Moller, 'A Divided Response to Migration – On the Council of Europe's December Meeting', *Verfassungsblog* 15 December 2025, beschikbaar via <https://verfassungsblog.de/a-divided-response-to-migration/>; L. Riemer en L. Acconciamezza, 'From "Original Intentions to "Unforeseeable Change of Circumstances": The 2025 Escalation of Pressure Towards the ECtHR', *EJIL:Talk*, 5 januari 2026, beschikbaar via <https://www.ejiltalk.org/fromoriginalintentionstounforeseeablechangeofcircumstances/>.

13 Riemer en Acconciamezza 2026 (*supra* noot 12).

14 A. Forde en A. Donald, 'Countdown to Chişinău: The Risk of Politicising the ECHR over Migration', *EJIL:Talk*, 19 december 2025, beschikbaar via <https://www.ejiltalk.org/countdown-to-chisinau-the-risk-of-politicising-the-echr-over-migration/>.

Gaza en Israël: mensenrechten, wapenstilstand en internationale druk

In Straatsburg hield men zich ook opnieuw bezig met de verschrikkingen in Gaza. Tijdens een spoeddebat heeft de PACE opnieuw opgeroepen tot het onmiddellijk beëindigen van de humanitaire crisis in Gaza. PACE bekritiseerde zowel het opzettelijk en gericht schieten op burgers en de grootschalige vernietiging van civiele infrastructuur als ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht en herhaalde de oproep tot de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van gijzelaars. Ook werd een permanente wapenstilstand geëist en de toegang tot humanitaire hulp benadrukt, met speciale aandacht voor de veiligheid van journalisten die in conflictgebieden werken. De parlementsleden wezen erop dat de uitbreiding van militaire operaties in Gaza-stad sinds augustus 2025 het lijden van de bevolking aanzienlijk heeft verergerd en dat de blokkade van voedsel en medische hulp een bewuste schending van het internationaal humanitair recht vormt. Daarnaast werd het hoge aantal gedode en gewonde journalisten veroordeeld, evenals aanvallen op de geweldloze Sumud-vloot die humanitaire hulp wilde leveren. De parlementsleden riepen de lidstaten op om speciale programma's te ontwikkelen voor de rehabilitatie van Palestijnse kinderen.¹⁵

Kort na dit debat gaf Secretaris-Generaal Berset een verklaring over de overeenkomst tussen Israël en Hamas.¹⁶ Berset verwelkomde de wapenstilstand en stelde dat deze voor het eerst in twee jaar een pad naar vrede biedt. Tegelijkertijd benadrukte Berset dat de hoge menselijke tol, vooral voor burgers, volgens hem wijst op ernstige schendingen van mensenrechten en het internationaal recht. Hij riep alle partijen op om extremisme en geweld te verwerpen en samen met elkaar en met de internationale gemeenschap te werken aan het herstel van vertrouwen tussen de partijen, zodat de internationale rechtsorde kan worden hersteld. Volgens Berset moet de bescherming van menselijke waardigheid en de versterking van democratische veiligheid centraal staan in dit proces, en moet een tweestatenoplossing worden nagestreefd als de enige haalbare basis voor een rechtvaardige en duurzame vrede.¹⁷

Internationale Claimcommissie en Register voor schade voor Oekraïne: stappen naar gerechtigheid voor Oekraïne

Ook wat betreft het conflict in Oekraïne zijn er een aantal updates. Het register van schade voor Oekraïne (RD4U) heeft recent twee nieuwe claimcategorieën geopend voor gedwongen overplaatsing of deportatie van kinderen en volwassenen, als gevolg van internationaal onrechtmatige handelingen van de Russische Federatie sinds 24 februari 2022. Claims kunnen worden ingediend

15 'Israel must stop targeting journalists and civilians in Gaza and allow unhindered delivery of humanitarian aid, says Parliamentary Assembly', 2 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/israel-must-stop-targeting-journalists-and-civilians-in-gaza-and-allow-unhindered-delivery-of-humanitarian-aid-says-parliamentary-assembly>.

16 Op 9 oktober 2025 gingen Israël en Hamas akkoord met de eerste fase van het Amerikaanse plan voor een einde aan het conflict in Gaza.

17 'Statement of Secretary General Alain Berset on the Gaza agreement', 9 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/statement-of-secretary-general-alain-beret-on-the-gaza-agreement>.

door of namens de betrokken personen, inclusief minderjarigen via hun ouders, en moeten bewijs van de overplaatsing of deportatie bevatten.¹⁸

Daarnaast kwamen deelnemers van het RD4U bijeen in Straatsburg om de voortgang van het werk en de voorbereidingen van de toekomstige Claimcommissie te bespreken. De Raad van Europa zet zich in voor verantwoording, compensatie en steun voor de wederopbouw van Oekraïne. Tot nu toe zijn ongeveer 65.000 claims ingediend, verspreid over 13 van de 43 voorziene categorieën, en worden gemiddeld 200 claims per dag toegevoegd.¹⁹

Thórdís Kolbrún Reykþjard Gylfadóttir, speciaal gezant van de secretaris-generaal van de Raad van Europa voor de situatie van Oekraïense kinderen, benadrukte dat deze nieuwe claimcategorieën een erkenning vormen van het trauma en de rechten van de jongste slachtoffers en een essentiële stap zijn richting gerechtigheid en verantwoording van de Russische Federatie. Volgens haar is effectieve bescherming van Oekraïense kinderen cruciaal voor een duurzame wederopbouw van het land en een rechtvaardige, blijvende vrede.²⁰

In december 2025 werd verder in Den Haag een Internationale Claimcommissie opgericht om de ingediende claims te beoordelen en compensatie vast te stellen. Deze commissie vormde het tweede deel van het compensatiemechanisme en werd opgezet binnen het kader van de Raad van Europa, waarbij ook andere landen en regionale organisaties konden deelnemen. De commissie zal onafhankelijk beslissen over de claims en het bedrag van eventuele compensatie vaststellen, zodra de conventie voor deze commissie is geratificeerd door 25 staten en voldoende middelen beschikbaar zijn voor de eerste werkzaamheden.²¹

Het mechanisme werkt in drie stappen. Ten eerste verzamelt en registreert het eerdergenoemde RD4U claims van individuen, organisaties en overheidsinstanties in Oekraïne, inclusief bewijs van schade. Het kan hierbij gaan om claims variërend van sterfgevallen, vermissingen, marteling, seksueel geweld, vrijheidsberoving, tot gedwongen verplaatsing van kinderen en volwassenen, en schade aan eigendommen. Ten tweede beoordeelt de Internationale Claimcommissie deze claims inhoudelijk op hun gegrondheid en eventuele compensatie. Ten slotte kan een compensatiefonds worden opgericht om de vastgestelde schade daadwerkelijk uit te keren. Volgens Berset vormen het RD4U en de Internationale Claimcommissie belangrijke instrumenten om verantwoor-

18 'Register of Damage for Ukraine announces launch of claims categories concerning the forcible transfer or deportation of children and adults', 18 september 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/register-of-damage-for-ukraine-announces-launch-of-claims-categories-a.2.8-à.2.9-forcible-transfer-or-deportation-of-children-and-adults-1>.

19 'Register of Damage for Ukraine: progress reported and more categories added', 17 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/register-of-damage-for-ukraine-progress-reported-and-more-categories-added>.

20 'Register of Damage for Ukraine announces launch of claims categories concerning the forcible transfer or deportation of children and adults', 18 september 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/register-of-damage-for-ukraine-announces-launch-of-claims-categories-a.2.8-à.2.9-forcible-transfer-or-deportation-of-children-and-adults-1>.

21 'Committee of Ministers approves draft convention establishing an International Claims Commission for Ukraine', 22 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/committee-of-ministers-approves-draft-convention-establishing-an-international-claims-commission-for-ukraine>; 'Council of Europe and Netherlands conference to launch International Claims Commission for Ukraine', 12 december 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-conference-to-launch-international-claims-commission-for-ukraine>.

ding af te dwingen voor de oorlogsmisdaden van de Russische Federatie, gerechtigheid te bieden aan slachtoffers en bij te dragen aan een rechtvaardige en duurzame vrede in Oekraïne.²²

Kinderrechten en rehabilitatie van kinderen in Oekraïne

Naast de ontwikkelingen rondom het RD4U voor Oekraïne, richt de Raad van Europa zich steeds nadrukkelijker op de bescherming en rehabilitatie van de meest kwetsbare slachtoffers: kinderen. Tijdens de internationale conferentie Negotiating Peace for Ukraine: International Law Dimensions and Implications op 3 oktober in Vilnius riep Thórdís Kolbrún Reykford Gylfadóttir op tot meer aandacht, middelen en inspanningen voor de opvang en herstellzorg van de duizenden kinderen die tijdens de oorlog uit Oekraïne werden weggevoerd naar Rusland, Wit-Rusland of de tijdelijk bezette gebieden. Het terugbrengen van de kinderen is slechts een eerste stap; jarenlange ondersteuning zal nodig zijn om de trauma's van deze kinderen te verwerken. Gylfadóttir benadrukte dat naast politieke en financiële steun ook directe betrokkenheid van professionals en vrijwilligers essentieel is voor herstel en vertrouwen. Nederland kan bijdragen door programma's te steunen voor terugkeer, traumabegeleiding en psychosociale zorg.²³

Vervolgens behandelde de speciaal gezant tijdens een bijeenkomst van het Parlementaire Netwerk over de situatie van Oekraïense kinderen in Tallinn de fysieke en psychologische rehabilitatie van oorlogskinderen. Zij wees erop dat toegang tot medische zorg, traumaverwerking en herintegratie in familie en gemeenschap cruciaal zijn en dat veel professionals onvoldoende zijn opgeleid in zorg met betrekking tot traumaverwerking en kinderrechten. Tegelijkertijd kondigde zij aan dat het RD4U voor Oekraïne een nieuwe categorie van claims zal openen voor gebrek aan toegang tot gezondheidszorg en onderwijs. Gylfadóttir benadrukte dat financiële ondersteuning nodig blijft om training en hulpverlening op grote schaal mogelijk te maken en riep lidstaten op politieke wil te tonen en middelen in te zetten. Nederland kan zich hierbij aansluiten door kennisdeling en financiële steun te faciliteren en zo bij te dragen aan effectieve rehabilitatieprogramma's.²⁴

Ten slotte markeerde de speciaal gezant op 20 november, Wereldkinderdag, opnieuw de situatie van Oekraïense kinderen die lijden onder de oorlog. Ze bracht in herinnering dat tienduizenden kinderen werden ontvoerd, vaak illegaal zijn geadopteerd, en dat hun rechten ernstig werden geschonden. Tegelijkertijd wees zij op internationale juridische stappen, zoals het vonnis van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 9 juli 2025 waarin Rusland werd veroordeeld voor de illegale deportatie van kinderen.²⁵ Gylfadóttir benadrukte dat de

22 'Committee of Ministers approves draft convention establishing an International Claims Commission for Ukraine', 22 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/committee-of-ministers-approves-draft-convention-establishing-an-international-claims-commission-for-ukraine>; 'Council of Europe and Netherlands conference to launch International Claims Commission for Ukraine', 12 december 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-conference-to-launch-international-claims-commission-for-ukraine>.

23 'We need efforts, funds and people to free children of Ukraine, care for them and rehabilitate them', says Council of Europe Special Envoy at an event in Vilnius', 6 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/we-need-efforts-funds-and-people-to-free-children-of-ukraine-care-for-them-and-rehabilitate-them-says-council-of-europe-special-envoy-at-an-event-in-vilnius>.

24 'Trauma-informed care of children vital for reconstruction of Ukraine', 20 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/trauma-informed-care-of-children-vital-for-reconstruction-of-ukraine>.

25 Zie EHRM 9 juli 2025, 8019/16, 43800/14, 28525/20 en 11055/22 (*Oekraïne en Nederland/Rusland*).

nieuwe claimcategorie voor gedwongen overplaatsing of deportatie van kinderen een belangrijke stap is in het waarborgen van verantwoording en herstel. Zij sloot af met een oproep aan alle betrokkenen om de veiligheid, terugkeer en psychosociale ondersteuning van deze kinderen te prioriteren, zodat zij in een toekomst zonder oorlog kunnen opgroeien. Nederland kan hieraan bijdragen door samenwerking te zoeken binnen het kader van het RD4U en internationale programma's voor bescherming en rehabilitatie van kinderen actief te steunen.²⁶

Vrouwenrechten en democratie: de strijd tegen gendergerelateerd geweld

Democratie rust op het fundamentele principe dat iedereen gelijke rechten en waardigheid verdient en veilig en vrij kan leven. Terwijl democratieën wereldwijd voor nieuwe uitdagingen staan, worden vrouwenrechten steeds vaker ter discussie gesteld. Op de vooravond van de internationale dag voor de uitbanning van geweld tegen vrouwen, op 25 november 2025, werd door Alain Berset herhaald dat geen enkele vrouw in angst zou moeten leven. Zoals ook in eerdere kronieken is benadrukt, heeft het Verdrag van Istanbul in de afgelopen jaren een belangrijke invloed gehad in versterking van bescherming van vrouwen tegen geweld.²⁷

Tijdens de opening van het jaarlijkse congres van de *Gender Equality Commission* van de Raad van Europa werd opnieuw duidelijk hoe problematisch genderongelijkheid in het publieke domein is. Bjørn Berge, plaatsvervangend secretaris-generaal van de Raad van Europa, wees erop dat wereldwijd slechts 27 landen een vrouwelijke staatshoofd of regeringsleider kennen, terwijl 103 landen nooit een vrouw aan de top hebben gehad. Ook waar vrouwen ministeriële functies bekleden, blijven zij grotendeels uitgesloten van invloedrijke portefeuilles zoals defensie, buitenlandse zaken en financiën. Volgens Bjørn Berge is er niet alleen sprake van stilstand, maar zelfs van een terugval in gendergelijkheid. Ondanks wettelijke maatregelen zoals genderquota en antidiscriminatiewetgeving worden vrouwen in de politiek nog steeds geconfronteerd met disproportionele vormen van intimidatie, uitsluiting en geweld. Seksisme en geweld, zowel online als offline, ontmoedigen vrouwen om het publieke ambt te betreden of daarin actief te blijven. Dit vormt niet alleen een schending van mensenrechten, maar tast ook de fundamenten van een goed democratisch bestuur aan. Met de opkomst van digitale technologieën en kunstmatige intelligentie neemt de schaal en impact van intimidatie verder toe.²⁸

26 'World Children's Day: Statement of the Special Envoy on the situation of children of Ukraine', 20 november 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/world-children-s-day-statement-of-the-special-envoy-on-the-situation-of-children-of-ukraine>.

27 Middels het Verdrag van Istanbul zijn al belangrijke stappen gezet in het verbeteren van wetgeving en praktijk tegen gendergerelateerd geweld, zoals het vaststellen van consensustermijnen bij verkrachting, de oprichting van specialistische opsporings- en vervolgingsteams en de uitbouw van ondersteuningsdiensten voor slachtoffers. Ondanks deze vooruitgang blijven vrouwen in veel landen echter structureel blootstaan aan geweld, waardoor hun veiligheid en deelname aan het publieke leven wordt belemmerd. Zie verder 'No woman should live in fear of violence', 24 november 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/no-woman-should-live-in-fear-of-violence->.

28 Gemanipuleerde beelden en desinformatie kunnen zich in seconden verspreiden. Zo kan er geen sprake zijn van een volwaardige democratie zolang de helft van de bevolking, waaronder vrouwen, geen gelijke toegang heeft tot het publieke leven, structureel geweld ervaart of effectief het zwijgen wordt opgelegd. Zie 'Silencing women in public life is harming democracy', 17 september 2025, beschikbaar via: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/silencing-women-in-public-life-is-harming-democracy>.

Tegen deze achtergrond krijgt ook de Nederlandse omgang met geweld tegen vrouwen nadere aandacht. Volgens het expertorgaan van de Raad van Europa dat toeziet op de naleving van het Verdrag van Istanbul (GREVIO), heeft Nederland de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet om geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te voorkomen en slachtoffers beter te beschermen. In een recent thematisch rapport wijst GREVIO op aanpassingen in het strafrecht, nationale actieplannen tegen onder meer seksueel geweld en femicide, en inzet op preventie en bewustwording.²⁹ Tegelijkertijd laat het rapport zien dat structurele tekortkomingen blijven bestaan. De capaciteit van opvangvoorzieningen is ontoereikend, gespecialiseerde ondersteuning voor vrouwen die te maken hebben met meervoudige discriminatie schiet tekort en het gender gerelateerde karakter van huiselijk geweld wordt in wetgeving en praktijk nog onvoldoende erkend. Dit heeft directe gevolgen voor de bescherming van vrouwen en hun kinderen, onder meer bij beslissingen over gezag en omgang na geweld. GREVIO benadrukt dat effectieve bescherming niet kan bestaan zonder daadkrachtige handhaving. Noodbevelen bij acuut gevaar moeten sneller en ruimer inzetbaar zijn en meldingen van verkrachting en seksueel geweld dienen consequent te worden opgevolgd, zonder procedures die vrouwen ontmoedigen om aangifte te doen. Daarmee raakt de naleving van het Verdrag van Istanbul niet alleen aan individuele veiligheid, maar ook aan de vraag in hoeverre vrouwen in Nederland daadwerkelijk in staat zijn om veilig en gelijkwaardig deel te nemen aan het maatschappelijke en publieke leven.³⁰

De Raad van Europa en sociale rechten

Voorts waren er de afgelopen periode bij de Raad van Europa wederom enkele noemenswaardige gebeurtenissen met betrekking tot sociale rechten. Zo werd door de PACE op 2 oktober 2025 een resolutie aangenomen aangaande het recht op huisvesting, vastgelegd in artikel 31 van het Europees Sociaal Handvest. De resolutie stelt vast dat het recht op huisvesting onder druk staat, onder meer door verschillende conflicten, financialisering van huisvesting (het steeds dominanter worden van financiële instellingen, overwegingen en belangen), hoge kosten voor levensonderhoud en een tekort aan huisvesting. Dergelijke problemen zijn ook Nederland niet vreemd.³¹ De resolutie roept staten daarom op om huisvesting als een recht te behandelen in plaats van als product, om meer te investeren in publieke huisvesting, en om een lange termijnstrategie gebaseerd op het recht op huisvesting te ontwikkelen om dakloosheid tegen te gaan.³²

Daarnaast vond op 15 oktober 2025 een conferentie over de bescherming van gezondheid plaats. Startpunt was dat gezondheid een mensenrecht is. De Raad van Europa houdt zich bezig met een brede variëteit aan activiteiten met betrekking tot gezondheid; van ethisch gebruik van kunstmatige intelligentie bij behandelingen tot het juridisch definiëren van de grens tussen

29 'Council of Europe on preventing and combating violence against women and domestic violence, Building trust by delivering support, protection and justice: First thematic evaluation report, GREVIO 2025', beschikbaar via: <https://rm.coe.int/first-thematic-evaluation-report-on-the-netherlands/488028f8df>.

30 'Clearer understanding of domestic violence still needed in the Netherlands', 21 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/violence-against-women-netherlands-legal-and-policy-changes-praised>.

31 Zie bijv. het rapport van de VN Speciale Rapporteur inzake adequate huisvesting van 2 april 2024 (A/HRC/55/53/Add. 1).

32 PACE, 'Analysis and guidelines to guarantee the right to housing', resolutie 2626, aangenomen op 2 oktober 2025, beschikbaar via <https://pace.coe.int/en/files/35696/html>.

vrijheid van meningsuiting en medische disinformatie. De Raad van Europa doet haar best om te reageren op verschillende factoren die invloed hebben op het recht op gezondheid, waaronder sociale ongelijkheid, aantasting van het milieu, demografische ontwikkelingen en crises zoals pandemieën en gewapende conflicten.³³

Verder was het op 17 oktober 2025 de internationale dag voor de uitbanning van armoede. De conferentie van internationale 'NGO's organiseerde ter ere van die dag een ceremonie in Straatsburg. Onder meer António Guterres, secretaris-generaal van de VN, Bjørn Berge, plaatsvervangend secretaris-generaal van de Raad van Europa, en Olivier de Schutter, lid van het Europees Comité voor Sociale rechten en VN Rapporteur voor extreme armoede en mensenrechten, waren aanwezig. Die laatste bracht in herinnering dat het feit dat mensen die armoede ervaren rechten hebben, betekent dat zij dus geen 'passieve begunstigten' zijn van publieke liefdadigheid, maar in plaats daarvan recht hebben op ondersteuning, de staat ter verantwoording kunnen roepen, en betrokken dienen te worden bij het vinden van adequate oplossingen voor problemen samenhangend met sociale rechten.

Implementatienieuws

Tot slot: het Comité van Ministers kwam op 2 tot 4 december 2025 weer bijeen om de implementatie van uitspraken van het EHRM te bezien. In die bijeenkomst heeft het Comité voor het eerst de implementatie van de uitspraak in de zaak tussen Oekraïne en Nederland tegen Rusland overwogen. Het EHRM stelde op 9 juli vorig jaar onder meer vast dat Rusland het recht op leven van de inzittenden van vlucht MH-17 heeft geschonden door die vlucht neer te halen. Ook stelde het EHRM een patroon van door Rusland gepleegde mensenrechtenschendingen in Oekraïne vast.³⁴ Die beslissing was volgens Alain Berset een belangrijke stap om Rusland ter verantwoording te roepen voor de oorlog tegen Oekraïne.³⁵ Hoewel Rusland al enkele jaren geen EVRM lidstaat meer is, ziet het Comité van Ministers nog toe op het adresseren van de mensenrechtenschendingen die plaatsvonden in de periode dat Rusland wel nog partij was.³⁶ Rusland heeft echter de communicatie met het Comité van Ministers verbroken, en voorziet dus ook niet in updates over de implementatie van deze of andere zaken.³⁷ Daarmee lijkt het onwaarschijnlijk dat Rusland gehoor zal geven aan de uitspraken van het EHRM en de verzoeken van het Comité van Ministers. Niettemin roept het Comité van Ministers Rusland nogmaals op om de uitspraak volledig te implementeren. Het EHRM stelde onder meer vast dat Rusland

33 'Advancing health as a human right', 15 oktober 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/advancing-health-as-a-human-right>.

34 Zie EHRM 9 juli 2025, 8019/16, 43800/14, 28525/20 en 11055/22 (*Oekraïne en Nederland/Rusland*).

35 'Accountability must be ensured for MH17 downing and Russian invasion', 8 december 2025, beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/accountability-must-be-ensured-for-mh17-downing-and-russian-invasion>.

36 Comité van Ministers, 'Resolution on legal and financial consequences of the cessation of membership of the Russian Federation in the Council of Europe', CM/Res(2022)3, aangenomen op 23 maart 2022, beschikbaar via [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680a5ee2f%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22}\]](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680a5ee2f%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22}]).

37 Comité van Ministers, CM/Del/Dec(2025)1545/H46-34, aangenomen op 4 december 2025, beschikbaar via [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209125948802992d4%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22}\]](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209125948802992d4%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22}]), par. 2; zie ook EHRM 30 november 2022, 8019/16, 43800/14 en 28525/20, (*Oekraïne en Nederland/Rusland*).

verplicht is om mensen die op Oekraïens grondgebied gevangen werden genomen vrij te laten. Ook dient Rusland mee te werken aan het inwerkingstellen van een mechanisme waarmee de kinderen die van Oekraïens grondgebied werden getransporteerd naar gebieden onder Russische controle kunnen worden geïdentificeerd, het herstel van contact tussen die kinderen en hun families, en het herenigen van de kinderen met hun families. Met betrekking tot MH-17 herinnert het Comité van Ministers Rusland aan de verplichting om aan het onderzoek naar het neerhalen van de vlucht mee te werken, de plicht een heldere verklaring van hun rol daarbij te bieden, en aan de plicht bewijs over te dragen.³⁸

38 Comité van Ministers, CM/Del/Dec(2025)1545/H46-34, aangenomen op 4 december 2025, beschikbaar via [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:%2209125948802992d4%22,%22sort%22:%22CoEValidationDate%20Descending%22%7D](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:%2209125948802992d4%22,%22sort%22:%22CoEValidationDate%20Descending%22%22%7D).